

Tuggelite

– gemenskap och resurshushållning

Kristina Tidäng

EFEM arkitektkontor, Göteborg

Artikeln ger bakgrunden till Sveriges första "ekoby", och beskriver hur den fungerar idag, efter ungefär fem år. Författaren manar till försiktighet med användningen av begreppet ekoby.

I massmedia används begreppet *ekoby* gärna om ett antal nu aktuella bostadsområden. Det är områden som uppvisar gemensamma drag såsom låg energiförbrukning, möjlighet till nyttoväxtodling, återbruk av avfallsprodukter, utnyttjande av förnyelsebara energikällor men också gemensamt bruk av marktytor och lokaler.

Som första bostadsområde i landet med dessa egenskaper stod Tuggelite färdigt år 1984 och intresset av hur det fungerar är följaktligen stort. Tuggelite har tagits som förebild för nya områden. EFEM arkitektkontor har projekterat husen. Med stöd från Byggnadsrådet har jag under 1990 genomfört en undersökning för att återföra erfarenheterna från Tuggelite, som kommer att redovisas i en rapport i vår.

Begreppet *ekoby* har använts sedan 1970-talet och har betecknat en idé om ett litet samhälle, en by, som härmar naturen och är föga känsligt för störningar utifrån. Lokala, förnyelsebara energikällor tas till vara. Byn är ekologiskt anpassad så till vida att baslivsmedlen produceras där och närsalterna stannar kvar. En hög grad av självförsörjning och sysselsättning inom byn motverkar segregering och zonerings av samhället.

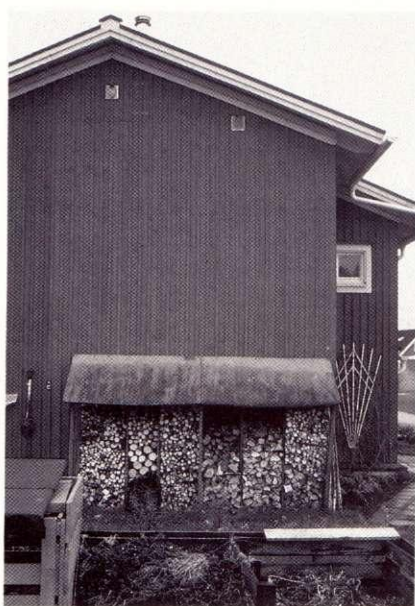
Ett tidigt scenario av detta slag var "Den välbalanserade byn" som 1974 beskrevs av Centrum för tvärvetenskap vid Göteborgs Universitet och som avsågs att förverkligas i Välsviken utanför Karlstad.

Men vi bör vara försiktiga med att använda begreppet *ekoby* om de konkreta projekt som finns, däribland Tuggelite. De uppfyller inte kriterierna men de innehåller ansatser som närmar sig idealbilden.

Tuggelite är i hög grad beroende av omgivningen, men tär i mindre grad än andra bostadsområden på naturresurser och representerar ett boende där resurshushållningen också sträcks ut att omfatta hushållning av mänskliga resurser.

Tuggelite är ett litet radhusområde i Skåre samhälle i Karlstad kommun. Området innehåller sexton bostadslägenheter i fem korta, rödmålade radhuslängor kring ett gemensamt kvartershus som är målat grått. De boende utgörs till största delen av barnfamiljer och de vuxna arbetar på olika håll i Karlstadsregionen.

Området är byggt i de boendes egen regi och ägs gemensamt genom en bostadsrättsförening. Det sköts helt av de boende själva och man drar fördelar av att man är många med olika kunskap och erfarenhet.

Vedupplag och komposter

I Tuggelite har man tagit tillvara gratisenergi för uppvärmning, dels genom solpassiv solvärme, dvs välisolerade hus som låter solen värma genom söderfönstren, dels genom aktiv solvärme i form av solfångare. Uppvärmningen sker i övrigt med eldning med pellets i en central värmeanläggning. Husen är utrustade med multum och avloppsvattnet återanvänds för bevattning.

Man har i Tuggelite strävat efter att skapa ett boende med en stark gemenskap mellan grannar. Alla känner varandra och måste samarbeta i vardagen men den enskildes integritet är lika viktig som samhörigheten. Önskan om gemenskap har fått uttryck i områdets utformning liksom i föreningens organisation. Förutom den gemensamma användningen av kvartershuset, vilket innehåller samlings- och hobbylokaler samt bastu och tvättstuga, används tomtmarken gemensamt för odling i liten skala och för lek. De flesta beslut som rör föreningen tas vid månatliga stormöten. Det gemensamma arbetet med skötseln av området utgör stommen i föreningens organisation.

Jordkällare

Vad som skiljer Tuggelite från ett traditionellt bostadsområde kan sammanfattas i tre punkter:

- Viljan att hushålla med resurser har lett till tekniska lösningar av oprövat slag. Det har krävts noggranna förstudier och specialkunskaper och mod att göra osäkra val. Den teknik man valt har till viss del medfört svårlösta problem som satt de boendes uppfinningsrikedom och uthållighet på prov.

- Det faktum att området byggdes och nu förvaltas utan hjälp från någon etablerad bostadsförvaltare har, liksom teknikvalen, krävt specialkunskaper och särskilt i inledningsskedet osäkra ekonomiska investeringar.

- Den sociala gemenskapen är stark och bygger på det gemensamma ägandet, gemensamt bruk av markytor och kvartershus samt på det dagliga samarbetet. Arbetsgemenskapen är en viktig förutsättning för känslan av samhörighet och för att lära känna alla grannar. Vinsten är många goda och otvungna kontakter och hjälp i vardagen. I Tuggelite har man lyckats finansiera de gemensamma lokalerna

Odlingsland

genom att samutnyttja dem med ett kommunalt daghem. Under dagtid hyr kommunen lokalerna.

Tuggeliteborna är naturligtvis en särskilt driftig grupp människor, som förverkligat sin idé om ett bättre boende. De är alla välutbildade och hade någon form av förankring i det sena 70-talets miljörelse. Flera hade varit engagerade i arbetet med att få till stånd Välsvikenbyn och Välsviken stod också till del som förebild för Tuggelite. En av de mest tongivande initiativtagarna till Tuggelite var en civilingenjör, en eldsjäl med just den kunskap som behövdes för att driva igenom projektet. Han var "professionell beställare" med kunskap om genomförandeprocessen – planförfarande, finansiering, upphandling och bygge.

Föreningen stötte under planeringskedjet på motstånd, särskilt från grannar, och tvingades gång på gång noggrant beskriva

och argumentera för de annorlunda tekniska lösningarna. Föreningen var också mån om att tidigt precisera de speciella villkoren i projektet så att de fanns beskrivna i planerna, för att förhindra invändningar mot bygglovsansökan.

All den möda de boende lagt ner på att få området till stånd och de hinder man passerat har skapat en stark tillit till den egna förmågan, vilket är en förutsättning för att ta itu med problem som oundvikligen uppkommer efter hand.

I Tuggelite är det tydligt att de ovan beskrivna tre grundläggande faktorerna är inbördes beroende så att de förutsätter och förstärker varandra. Så är till exempel det gemensamma ansvaret en förutsättning för att våga pröva och orka ompröva den nya tekniken och den annorlunda tekniken ger anledning till samarbete i nya former och stärker värdegemenskapen.

Referenser

Olsson, Kåre & Tengström, Emin: *Välsviken. Om resurshushållning och demokrati vid planering och förvaltning av bebyggelse*. Centrum för tvärveten-

skapliga studier av människans villkor, Göteborg 1976.

Tidäng, Kristina: *Att bo i Tuggelite – gemenskap och resurshushållning*. BFR T-skrift under tryckning.